

M. UROŠEVIĆ
Z. MIHAJLOVIĆ
M. ĐURIĆ

MOGUĆNOST RAZVOJA KOZARSTVA U ALEKSANDROVAČKOJ ŽUPI

Aleksandrovačka župa relativno je mala oblast u podnožju Kopaonika i Željina. Župa predstavlja izrazitu celinu, kako u geografskom tako i u privrednom smislu.

Sa geografske tačke gledišta ovaj region sastoji se iz ravničarskog i brdskog dela. Nadmorska visina kreće se od najniže tačke, koja je na 200 m/nm do najviše tačke, a ona je na 1000 m/nm. Župa je duga oko 17 km, uz širinu od 11—12 km. Ukupna površina, ovog regiona, iznosi 38.653 ha, a na tom prostoru živi oko 34.000 stanovnika.

Župa ima kontinentalnu klimu, sa dosta padavina u proleće, dok su leta i jeseni suve. Reljefni i klimatski faktori usloveli su da u ovoj regiji poljoprivreda, odnosno vinogradarstvo imaju veoma dugu tradiciju. Još u XII veku ovde su podignuti vinogradi.

Stočarstvo, kao i drugim delovima zemlje, polako uzmiče pred, danas rentabilnijim granama privrede. Župa ima oko 9—10.000 ha livada i pašnjaka. Ova površina veoma je dobra podloga za gajenje stoke, međutim danas te površine, u većini slučajeva, ne služe svojoj osnovnoj nameni. Po statističkim podacima iz 1876. godine u ovom regionu bilo je 5.720 koza. Taj broj približno se održavao, tako da ih je u godinama pred sam rat bilo oko 5.000. Bilo je domaćinstava koja su gajila stada i sa po 100 i više koza. Svakako je zanimljivo da selo Koznica nosi ime upravo po kozama.

Donošenjem Zakona o zabrani držanja koza (1954. g), broj ovih veoma rentabilnih životinja počeo je naglo da se smanjuje, da bi koze, gotovo, isčezle sa palninskih pašnjaka. Štete koje su tim uzrokovane niko nije pokušao da izračuna, a verovatno da je to i nemoguće izračunati, jer su neprocenjive. Trebalo je dugo vremena da se uvidi da štete koje koze izazivaju predstavljaju beznačajan problem u odnosu na uništavanje šuma od strane čoveka.

Nepravda, učinjena kozama, ispravljena je 1984. godine, kada je ponovo legalizovano držanje koza. Prestala su besomučna proganjanja držaoca koza. U proteklom periodu veliki broj pašnjačkih površina godinama je stajao zapušten, jer osim koze druga domaća životinja nema mogućnosti da ih koristi. Danas, po slobodnoj proceni, u ovom regionu nema više od 300—400 koza. Ohrabruje činjenica da se sve češće viđaju grupe koza čija veličina je 10—15 grla. Zainteresovanost individualnih odgajivača je sve veća, tako da su svakodnevna potraživanja za kupovinom novih grla. Prirodne mogućnosti za gajenje koza u ovom regionu su veoma izražene, međutim ne postoji organizovani model uzgoja koza. Rasni sastav je nezadovoljavajući, tako da su efekti gajenja koza znatno manji od mogućih. Zbog znatnog interesovanja individualnih odgajivača u odabiranju podmlatka za priplod ne poštuju se ni minimalni zahtevi selekcije, tako da se od takvog podmla-

Millvoje Urošević, dipl. vet., spoljni saradnik RO »Genex-Kopaonik; Zoran Mihajlović, dipl. vet., Vet. stanica Ž. Aleksandrovac; Mile Đurić, dipl. ing., RO »Genex-Kopaonik«.

tka ni u kom slučaju ne mogu očekivati dobri rezultati u proizvodnji mleka i plodnosti.

U proteklom periodu učinjeno je mnogo na pošumljavanju goleti, međutim aktivnost pošumljavanja proširila se i na nekadašnje pašnjake. Takve površine niko nije koristio, niti kultivisao, tako da su i one postale divlje. Kao takve pošumljene su. Ovo je direktni udarac mogućnosti napašanja ovaca i koza. Zbog fizičkog smanjenja površina livada i pašnjaka, mora se posvetiti pažnja gajenju veštačkih livada, kako bi se sa manje površina dobilo više travne mase.

Kao i u drugim predelima naše zemlje, gde se kozarstvu ne poklanja dovoljno pažnje, produktivne osobine gajenih koza veoma su niske. Pre svega, reprodukcija je na veoma niskom nivou, kao i proizvodnja mleka. Dnevne količine mleka od nekoliko litara retko se sreću, dok u većini slučajeva koze daju 1—2 litra, što je u svakom slučaju malo za pravilan rast i razvoj podmlatka i za proizvodnju mlečnih proizvoda.

Kao jedna od prvih mera ka unapređenju kozarstva u ovom regionu mora uslediti poboljšanje rasnog sastava. Ovo je uvek povezano sa znatnim finansijskim poteškoćama, jer zahteva znatna sredstva, a još uvek nije rešeno koji društveni subjekt bi to nosio. Iskustvo kazuje da rešenje ovakvih problema, najčešće, ne ide tako brzo, zbog toga se na postojećoj populaciji moraju preduzeti određene mere. Pre svega moraju se uložiti znatni naponi za podizanje nivoa plodnosti. Želeći da, kod postojećih koza, poboljšamo reproduktivne pokazatelje, primenili smo pesarija, sa SZK. Rezultati ovog rada posebno su obrađeni, a ovom prilikom ističemo da se ova metoda sinhronizacije estrusa i povećanja plodnosti može sa uspjehom koristiti u gajenju koza na individualnom sektoru. Dobili smo veliki procenat bližnjinja, koza koje su dale 3 jagnjeta, a bilo je majki koje su donosile po 4 jareta.

U Aleksandrovcu deluje veoma snažna veterinarska stanica, koja na terenu održava priličan broj punktova. Stanica, kao društveni subjekt, posjeduje mogućnost da, u stručnom pogledu, prati razvoj kozarstva, pre svega u oblasti reprodukcije.

Zainteresovanost individualnih proizvođača za gajenje koza je očita. Jedini problem, danas, je ne postojanje društvenog subjekta kao organizatora jedne takve proizvodnje. Kozarstvo uzima maha u našoj zemlji, što je sasvim opravdano. Smatramo da u pomenutom području postoje svi neophodni uslovi za intenziviranje kozarstva, međutim u tom pogledu ne bi trebalo ići na stvaranje velikih društvenih farmi. Takvi objekti (farme) izuzetno mnogo koštaju, od same pripreme, projektovanja, do konačne izgradnje. Proizvodnja u tim objektima veoma je skupa, a i priličan broj zdravstvenih problema dolazi do izražaja. Za uspešno kozarstvo potrebno je razviti sistem mikro farmi. U tom sistemu svako ima svoje mesto, proizvodnja u takvom sistemu neuporedivo je jeftinija od one u društvenom sektoru, a rezultati su znatno veći. U znatnoj meri se smanjuju opasnosti koje nastaju, u zdravstvenom pogledu, koncentracijom većeg broja životinja na jednom mestu.

Da bi kozarstvo pošlo uzlaznom linijom mora se još uložiti mnogo napora, pre svega u organizovanju proizvodnje. Neophodno je izmeniti rasni sastav, obezbediti otkup svih tržišnih viškova itd.

»Vino od loze-mleko od koze« stara je izreka u ovom kraju.

LITERATURA

1. Gall Ch. (1981): Socio economic role of Goat husbandry in the Meditteranean region. 32. EAAP Zagreb.
2. Lutovac M. (1980): Župa Aleksandrovačka. SANU, knjiga 43, str. 38. Beograd
3. Urošević M., Mihajlović Z. Mo-
gućnost sinhornizacije estrusa kod koza. (u štampi).
4. Rako A. (1944): Uzgoj sanske koze u predjelima krša. Vet. arhiv, Vol. XIV, 2.
5. Rako A. (1985): O značenju, osobitostima i perspektivi intenzivnog uzgoja mliječnih koza. Stočarstvo 39, (9—10) 321—326.

200 m/nm do najviše tačke, a ona je na 1800 m/nm. Župa je duga oko 17 km, u širinu od 11—12 km. Ukupna površina ovog regiona iznosi 38.653 ha, a na tom prostoru živi oko 34.000 stanovnika.

Župa ima kontinentalnu klimu, sa dosta padavina u proljeće, dok su leta i jeseni suve. Reljefni i klimatski faktori uslovlili su da u ovoj regiji poljoprivreda, odnosno vinogradarstvo imaju veoma dugu tradiciju, još u XII veku ovde su podignuta vinogradi.

Stočarstvo, kao i drugim delovima zemlje, polako uzmiče pred, danas rentabilnijim granama privrede. Župa ima oko 9—10.000 ha livada i pašnjaka. Ova površina veoma je dobra podloga za gajenje stoke, međutim danas je površine, u većini slučajeva, ne služe svojoj osnovnoj nameni. Po statističkim podacima iz 1876. godine u ovom regionu bilo je 5.720 koza. Taj broj prilično se održavao, tako da ih je u godinama pred sam rat bilo oko 5.000. Bilo je domaćinstava koja su gajila stada i sa po 100 i više koza. Svakako je zanimljivo da sekoj koznica nosi mle upravo po kozama.

Donošenjem Zakona o zabrani držanja koza (1954. g), broj ovih veoma rentabilnih životinja počeo je naglo da se smanjuje, da bi koze, gotovo, islezele sa planinskih pašnjaka. Štete koje su tim uzrokovane niko nije pokušao da izračuna, a verovatno da je to i nemoguće, izračunati, jer su neprocenjive. Trebalo je dugo vremena da se uvidi da štete koje koze izazivaju predstavljaju beznačajan problem u odnosu na uništavanje šuma od strane čoveka.

Nepravda, učinjena kozama, ispravljena je 1984. godine, kada je ponovo legalizovano držanje koza. Prestala su besomučna proganjanja držaoca koza. U proteklom periodu veliki broj pašnjačkih površina godinama je stajao zapušten, jer osim koze druga domaća životinja nema mogućnosti da ih koristi. Danas, po slobodnoj proceni, u ovom regionu nema više od 300—400 koza. Ohrabruje činjenica da se sve češće viđaju grupe koza čija većina je 10—15 grla. Zainteresovanost individualnih odgajivača je sve veća, tako da su svakodnevnna potraživanja za kupovinom novih grla. Prirodne mogućnosti za gajenje koza u ovom regionu su veoma izražene, međutim ne postoji organizovani model uzgoja koza. Rasni sastav je nezadovoljavajući, tako da su efekti gajenja koza znatno manji od mogućih. Zbog znatnog interesovanja individualnih odgajivača u odabiranju podmlatka za prihod ne poštuju se ni minimalni zahtevi selekcije, tako da se od takvog podmla-

Milivoje Vranović, dipl. vet., spoljni saradnik VU «Genetika» Zoran Mihajlović, dipl. vet., Vet. stanica Z. Aleksandrovačka Mile Đurić, dipl. ing., ZC «Genetika».